

АКАДЕМСКЕ
БЕСЕДЕ

БЕОГРАД • 2019

АКАДЕМСКЕ БЕСЕДЕ

Књига II

ISSN 2466-5134

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

PRESIDENCY

ACADEMIC SPEECHES

Volume 2

The volume is published on account of the SASA
Presidency resolution adopted at its 1st session of 28
February 2019 and the SASA Executive Board resolution
adopted at its 18th session of 19 September 2019

Editor

academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПРЕДСЕДНИШТВО

АКАДЕМСКЕ БЕСЕДЕ

Књига 2

Књига је објављена на основу одлуке Председништва
САНУ са I седнице 28. фебруара 2019. и одлуке
Извршног одбора САНУ са XVIII седнице
19. септембра 2019. године

Уредник

академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2019

SASA PRESIDENCY

academician Vladimir S. Kostić,
President of SASA

academician Zoran V. Popović,
Vice President of SASA for Natural Sciences

academician Ljubomir Maksimović,
Vice President of SASA for Social Sciences

academician Marko Anđelković,
Secretary General of SASA

academician Stevan Pilipović,
President of SASA Branch in Novi SAD

academician Ninoslav Stojadinović,
President of SASA Branch in Niš

academician Gradimir Milovanović,
*Secretary of the Department of Mathematics,
Physics and Geo Sciences*

academician Vladimir Stevanović,
*Secretary of the Department of Chemical
and Biological Sciences*

academician Zoran Lj. Petrović,
Secretary of the Department of Technical Sciences

academician Dragan Micić,
Secretary of the Department of Medical Sciences

academician Zlata Bojović,
Secretary of the Department of Language and Literature

academician Kosta Čavoški,
Secretary of the Department of Social Sciences

academician Mihailo Vojvodić,
Secretary of the Department of Historical Sciences

academician Milan Lojanica,
Secretary of the Department of Fine Arts and Music

ПРЕДСЕДНИШТВО САНУ

академик Владимир С. Костић,
п̄редседник САНУ

академик Зоран В. Поповић,
п̄ошп̄редседник САНУ за п̄риродне науке

академик Љубомир Максимовић,
п̄ошп̄редседник САНУ за друшп̄вене науке

академик Марко Анђелковић,
п̄енерални секретар САНУ

академик Стеван Пилиповић,
п̄редседник Опранка САНУ у Новом Саду

академик Нинослав Стојадиновић,
п̄редседник Опранка САНУ у Нишу

академик Градимир Миловановић,
*секретар Одељења за мап̄емап̄ику,
физику и п̄ео-науке*

академик Владимир Стевановић,
*секретар Одељења хемијских
и биолошких наука*

академик Зоран Љ. Петровић
секретар Одељења п̄техничких наука

академик Драган Мицић,
секретар Одељења медицинских наука

академик Злата Бојовић,
секретар Одељења језика и књижевности

академик Коста Чавошки,
секретар Одељења друшп̄вених наука

академик Михаило Војводић,
секретар Одељења историјских наука

академик Милан Лојаница,
секретар Одељења ликовне и музичке уметности

Ликовни прилози

Петар Лубарда
Наука, слика, Свечана сала САНУ
(на предњим корицама)

Мило Милуновић
Умејносћ, слика, Свечана сала САНУ
(на задњим корицама)

Ђорђе Јовановић
Наука и умејносћ, скулптура, улазни хол у САНУ
(на почетку књиге)

Младен Србиновић
Детаљи *Вишража*, Свечана сала САНУ
(на белинама у књизи)

САДРЖАЈ

Академик Миро Вуксановић	
<i>Три књије чланова САНУ</i>	15
Приступне беседе садашњих редовних чланова САНУ	25
Одељење за математику, физику и гео-науке	
Академик Зоран Радовић	
<i>О суйерџироводности и мајнејизму</i>	47
Академик Милан Судар	
<i>Конодонџи, фосили значајни за сајледавање и џумачење геолошке џрошлости</i>	49
Академик Миодраг Мателјевић	
<i>Неки асџекџи теорџе џоџенџијала, визуализаџа, варијаџиони рачун и џримене</i>	73
Одељење хемијских и биолошких наука	
Академик Слободан Милосављевић	
<i>Фџиџохемијски џуџоџис</i>	113
Академик Радмила Петановић	
<i>Инџеџраџивна џаксономија – нови џрисиџуџ или нова кованица? Домеџи у џаксономији Eriophyoidea (Arthropoda, Acari, Acariformes)</i>	139
Академик Радомир Н. Саичић	
<i>Тоџална синџеза џриродних џроизвода и развој синџеџиџке меџодолоџје: неколико џримера из наше лабораторџе</i>	159

Одељење техничких наука

- Академик Милош Којић
Компјутерски модели у техници и медицини 183

Одељење медицинских наука

- Академик Зоран Кривокапић
Да ли је срећа пресудна за успех? 205
- Академик Милорад Митковић
*Динамичка фиксација у ортопедској
хирургији – од идеје до исцељења* 221
- Академик Петар Сеферовић
*Масовна, смртоносна, излечива: савремена
терапија срчане слабости* 245

Одељење језика и књижевности

- Академик Горан Петровић
Пајир 275
- Академик Злата Бојовић
Самосвојности дубровачке књижевности 283
- Академик Милован Данојлић
За толеранцију 295

Одељење друштвених наука

- Академик Александар Костић
Коинтервјуна обрада језика и веровања 305

Одељење историјских наука

- Академик Љубодраг Димић
Југославија и Совјетски Савез 1968. године 325

Одељење ликовне и музичке уметности

- Академик Милица Стевановић
*О инсајдерској перформанси – похвала
фигурацији* 347

Радне биографије беседника

- Зоран Радовић 371

Милан Судар	375
Миодраг Матељевић	381
Слободан Милосављевић	385
Радмила Петановић	389
Радомир Н. Саичић	395
Милош Којић	399
Зоран Кривокапић	403
Милорад Митковић	407
Петар Сеферовић	413
Горан Петровић	419
Злата Бојовић	423
Милован Данојлић	427
Александар Костић	431
Љубодраг Димић	435
Милица Стевановић	441

Свечани скуп

ПРИСТУПНЕ БЕСЕДЕ
НОВОИЗАБРАНИХ РЕДОВНИХ ЧЛАНОВА
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

13–15. мај 2019.

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА
И КЊИЖЕВНОСТИ

Горан Петровић

Пајир

Шума. Горска роса. Покидане вилине власи, удар секире, зној дрвосече, са крошњом пало гнездо, смирај лишћа, свежина пререзаног трупца, мирис цепаница, иверје...

Влакна шума преплићу се с нитима одбачених тканина, жута марама купљена за весеље, црна за жалост, плави пешкир за лице, бела спаваћица која се дирала с нечијим раменима, црвена кошуља затегла на прсима, зелена хаљина која је савршено приањала уз нечије бокове...

Влакна шума и нити тканина, дрво и памук, преплићу се с влакнима других папира, нема онога ко то може сасвим да разабере... Рецимо, оком сада нису видљиве честице Извода из матичне књиге рођених, честице Извода из књиге умрлих, оком сада нису видљиве честице мајсторских писама пекара и ковача, печатираних сведочанстава ђака и уручених диплома научењака, серијски штампаних захвалница даваоцима крви, повезница исправа, картонских кутија од ципела препуних породичних фотографија...

Влакна пантљика од радничких обрачуна плате и неважећих бонова за топли оброк, рачуна, копија молби и жалби, пресуда и одлука, решења, уговора за кредит, меница отплаћених у својству изневереног жиранта...

Између њих је много разграђених разгледница с путовања, из бања и са летовања, телеграма, рецепата, поклопчића са кутија лекова, спискова за пијац, визиткарти, гарантних листова и упутстава за употребу апарата, концертних програма, одсечака позоришних и музејских улазница...

Влакна шума и нити тканина збијају се уз влакна отргнутих календарских листова са пејзажима земље која више не постоји, уз влакна истргнутих дуплерица са лицима лепотица, уз влакна избледелих постера некада популарних певача, уз влакна поцепаних предизборних плаката...

Не може се тврдити, али се може претпоставити да су ту и влакна искоришћених филтер-кесица од чаја, влакна папирних чаша чији су обод дотакле нечије усне, папирних марамница које су отирале нечије сузе, омота од паковања квасца, празних паклица цигарета, картона после кречења, влакна фишека за печено кестење, масног папира у који је касапин завио месо од ребара јагањца или комад телетине „од руже“, а онда и влакна папира од правог цвећа, оног у који вам је умиљата девојчица умотала букет турских каранфила или нарциса...

Влакна рекламног материјала. Влакна од натписа некада залепљеног на улазна врата: „Не примамо рекламни материјал!“ Влакна од папира који се вио улицом и чији је садржај гласио: „Не бацајте ђубре са терасе!“ Влакна транспарента са ускликом: „Доле, море!“

Влакна уџбеника, „пушкица“ против страха, свезака „на линије“ или „коцке“, влакна вежбанки, скицен-блокова, колаж-папира за ликовно васпитање, милиметарског папира, влакна нотних свезака, упредних тако као да би опет да постану виолински кључеви...

Влакна поштанских марки које сам сакупљао дивећи се томе колико свега има на свету, колико држава и градова, обриса планина и светионика крај мора, ветрењача и воденица, колико је врста животиња, нарочито птица и лептира, затим врста дрвећа, цветова, сред цветних латица прашника, колико на свету има животодавног полена... А волео сам поштанске марке и зато што су оне доказ да је на свету ипак више песника него диктатора.

Влакна новчанице од пет стотина милијарди динара, за коју сам у „Папирпрометовој“ књижари, названој по Ивану Горану Ковачићу, добио један лист пелира. Продавац је рекао: „Жао ми је, цена је малочас нивелисана!“ Влакна ондашње уштеђевине, влакна тог једног јединог листа пелира који ме је храбрио свих тих година јер је на њега могла да стане прича.

Влакна новина, можда баш оних којима је мајка зашущавала рерну када прави принцес-крофне. Вратанца рерне шпорета нису дихтовала као данашња, а за ваљано нарасле принцес-крофне, зна свако ко нешто зна о животу, од пресудне је важности да рерна не пушта ваздух. Радовао сам се када ми мајка повери задатак цепања, пресавијања и

упредања новинског папира, чак и најделикатнији посао уметања помоћу виљушке, зашущкавања непожељног размака. Какав је то телевизијски програм био пре телевизора, рерна нашег шпорета имала је „екран“ од термо-стакла. Када завршиш посао зашущкавања новинским папиром, принесеш шамлицу, седнеш испред „екрана“, главу ставиш међу дланове и посматраш један једини, али најзанимљивији телевизијски програм – нарастање принцес-крофни. Не трепћеш, јер ти се чини да ако то учиниш – паде тесто, цаба ти после фил са куваним штапићима ваниле и прах-шећер. Нарастање крофни, једна једина телевизијска емисија, а неизвеснија од данашњих вести, филмова, серија... Искуство из детињства је и данас од користи, довољно је лист новина пресавити да би штампане слике политичара, њихове изјаве и пописи достигнућа били од користи. А ако нема шта да се зашущкава – од користи је то што човек тако пресавијене новине не може да чита, чак ни када падне у искушење да их купи.

Влакна папира за рођенданске поклоне и конфете, за увијање свилених бомбона, влакна издвојена из креп-папира за новогодишње украсе, трачци станиолских омота за чоколаду. Овим последњим био сам опчињен, поготово откада сам видео да ћерке татиног пријатеља имају чак две кугле од слојева сјакавих чоколадних омота, већу пречника тридесет, и мању око двадесет центиметара. Новооткривена сребрна небеска тела у Сунчевом систему именовао сам по њима, сестрицама. Мој допринос астрономији је и то што сам утврдио да се до тада непознати сателити налазе свега десетак минута трчања од школске зграде и глоба у кабинету географије.

Пређа похабаних географских и историјских карти, пређа немих карти, потом пређа карти пред којима човек може само да занеми, пређа поморских мапа, пређа листова испалих из атласа... И сећање на то да сам замишљао, затварајући атласе, како сам преврнуо континенте на континенте, океане пресуо у океане, мора у мора, да су зупци врхова планина налегли међу зупце планина на другом крају света, превоји на превоје, седла на седла, спојио сам реке различитих токова, пампе и прерије су налегле на прашуме и пустиње, хромирани мегалополиси су се обрели међу фавелама од зарђалог лима, лед се отопио тамо где је сматран

вечним, киша је задобовала где одавно није, разведрило се онома где монсуни владају пола године...

Има у ткиву овог мог папира у рукама, убеђен сам, и делова авиона-стреле од хартије, давно одасланог са терасе...

У овом папиру у мојим рукама, уверен сам, има и влакана листа од хамера који сам уролао као дурбин, те сам кроз њега видео све што и иначе видим, али и много више – све што замислим.

Има овде и влакана папирића које моја жена и данас пресавија, правећи лађе. Њене лађе се налазе свуда по кући: једна је заденута у рам, ту је „на везу“ уз нашу фотографију са ћерком и њеним момком, снимљеном на неком правом доку; две су поринуте у дубокоплавој мурано зделици; чак по три-четири знају да исплове из умораних листова књиге коју сам отворио, јер их је она тамо заденула као обележиваче... Не знам колико таквих лађа имамо, али је то већ читава флота, наш је стан лука за бродовље, мада вероватно има и оних лађа које су залутале, па су се њихови делићи вратили као влакна уткана у овај лист папира који сада не испуштам из руку.

Има у овом папиру и честица данас заборављене књиге која се зове телефонски именик, па су ту негде Неранџићи, Алексићи, Јовановићи, Танасијевићи, Алавуковићи, Вранковићи, Леповићи, Курузовићи, Хајдуковићи, Устићи, Попаре, Познанићи, Милорадовићи, Појмиловићи, Жарићи, Протићи, Ђикановићи, Голубовићи, Мрвићи, Бојовићи, Дабезавићи, Неговановићи, Смиљанићи, Дишићи, Словићи... Сада смо справницама поверили имена и презимена људи.

Ту су негде и честице изгубљених тлоцрта за храмове, за лукове, куполе... Зато никада нисмо могли да их обновимо када су бомбардовани, када су се због нашег немара урушили... Ту су негде, за стид је што не знамо тачно где све, и честице изгубљених спискова погинулих, стрељаних, у истој земљи расељених, по свету избеглих... Ту су негде и честице речи, честитих.

А уткана су у овај папир и влакна малих бележница чији сам садржај преписао, па га имам само у компјутеру, да бих бележнице бацио... Не могу да их прежалим, некако су ти записи на папиру били таман онолики колики сам ја био под сводом Сикстинске капеле, у подножју Елбруса, на обали Јиртиша, испред Ороскових мурала, помилован у

Сопоћанима, ганут у пустој Богородици Љевишкој, осунчан међу витражима Сент Шапела, колико сам био смањен на Светој Гори или у Светој Софији, док сам лицем у лице стајао с Веласкезовим принцезама или Гојиним морама, док сам „у себи“ клечао испод Вавилонске куле Хијеронимуса Боша, шта смо када се нађемо пред геолошким пресеком Земље, пред пресеком еолског наноса на Фрушкој гори, и колико сам био већи јер сам управо слушао Баха, Рахмањинова, Сатијев сетни клавир, чини се да је то само један инструмент, а опет у њему дише, стао је цео Атлантук...

Да будем искрен, о књигама уопште не бих. Ипак, спомињем да у овом папиру вероватно има и влакана књига, поготово оних никад растабачених. Увек сам се питао како човеку није жао да не расече табак неке старе књиге. Нож за папир и нерастабачена књига су као кухињски нож и хлеб. Има нечег свечаног у расечању такве књиге, као када се хлеб реже на кришке. Па и трохе папира се расипају као хлебне мрвице. Када човек баца нерастабачену књигу, то је исто као да је у смеће бацио цео хлеб, недирнуту белу погачу.

Ако је неко заборавио: влакна шума, нити тканина, изгубљених или одбачених папира, сведочанстава јединице и множине живота, изнова се преплићу... Све набројано и још много тога се натапа, меша, долази се до границе засићења, да није пулпа, звало би се магма духа... И све једног дана излази испод тешког ваљка, сече се моћним машинама-ножевима сличним гилотини, постаје чист лист папира дебљине неколико микромилиметара.

Папир је, понављам, дебљине неколико микрона, али када га пресавијете, једанпут, двапут, три пута, тада је већ дебљине нокта... Када га пресавијете седми пут, он је дебљине врха прста, дебљине јагодице кажипрста којим се упире у оловку док се пише песма или прича.

У случају да неком пође за руком – ако десети пут пресавије било који лист, он ће бити дебљине шаке. Математика нам помаже, ако тај исти лист пресавијете двадесет три пута, он је дебео, према експоненцијалној функцији, читав километар. За један километар вам је потребно петнаестак минута лаганог хода. Надаље се све вртоглаво убрзава, мора да се трчи, да се лети, да се замишља – па ако замислите да лист папира можете да савијете тридесет пута – већ се стигло до почетка свемира... Приликом педесет првог

савијања дошло се до Сунца... Са деведесетим савијањем се допрло до даљине од преко сто тридесет милиона светлосних година, што је пречник простора на који стаје сто галаксија... Почело се од неколико микромилиметара, дошло се до дебљине нокта, јагодице кажипрста, затим шаке, а после сто трећег савијања нашли смо се на ивици космоса, удаљеној отприлике деведесет три билиона светлосних година...

Можда наведене бројке нису најпрецизније, уосталом, технологија напредује брже од читања овог слова, али суштина је у томе да један једини исписани листак, папирак, може да дотакне нас, а не само ми њега... И да није тачно да само ми можемо да бацимо тај листак, већ и он нас може да вине до васиона.

Руку на срце, ово последње је тешко изводљиво, зато што не постоји толико велики лист папира и зато што не располажемо енергијом довољно великом да бисмо га пресавили толико пута. То је то, што се тиче људског рода. Али можда има Неког, Негде... А тај Неко има довољно велики, васељенски огроман лист папира... И тај Неко има довољно снаге и стрпљења да га бесконачно пресавија... Ако је то тако – онда је тај папир вероватно сличан најфинијем паус-папиру: донекле прозиран, светлоплав... Однекле сасвим непровидан, ако не рачунамо предиво маглина, влакна крајева комета и пулсирање тачкица светлуцавих звезда...